

Sonderingsonderzoek Jacob Van Maerlantstraat (Damme)

Janiek De Gryse & Pedro Pype

RUBEN WILLAERT BVBA
Afdeling Archeologie

Colofon

Ruben Willaert bvba

Auteurs: Janiek De Gryse & Pedro Pype

Foto's en tekeningen: Ruben Willaert bvba

In opdracht van: Stad Damme

© Ruben Willaert bvba, Sijsele, december 2008

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
1. Algemeen	2
1.1. Inleiding	2
1.2. Situering	2
1.2.1. Lokalisering.....	2
1.2.2. Bodemkundige gegevens.....	3
1.2.3. Historische gegevens.....	3
1.3. Methodologie	5
2. Archeologische resultaten	7
2.1. Sondering 1	7
2.1.1. Structuren	7
2.1.2. Stratigrafisch Onderzoek.....	9
2.2. Sondering 2	10
2.2.1. Structuren	10
2.2.2. Stratigrafie	11
3. Archaeologica.....	13
3.1. Aardewerk Sondering 1	13
3.2. Aardewerk Sondering 2.....	16
3.3. Metaal.....	16
3.4. Leer.....	18
3.5. Bot.....	18
4. Besluit.....	19
5. Evaluatie en Advies.....	21
6. Bibliografie.....	22
7. Bijlagen	23
7.1. Doorsnede door de Zwinsgeul ter hoogte van de weide Solvay	23
7.2. Opgravingsplan	24
7.3. Inventaris stalen voor natuurwetenschappelijk onderzoek.....	25
7.4. Inventaris metaalvondsten.....	26
7.5. Profieltekeningen Sondering 1	28
7.6. Profieltekeningen Sondering 2	29
7.7. Typochronologische analyse van het aardewerk (Schaal 1:1)	31
7.8. Analyse van het organisch vondstenmateriaal	34
7.9. Nieuwsbrief	35

1. Algemeen

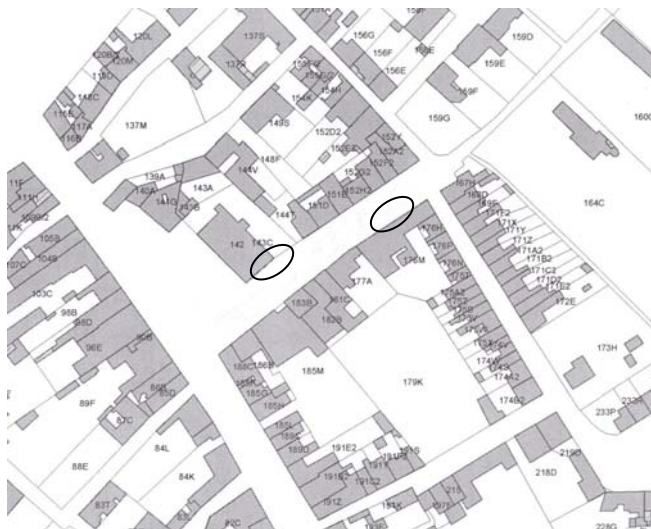
1.1. Inleiding

Het archeologisch onderzoek te Damme (prov. West-Vlaanderen) vond plaats ter hoogte van de Jacob Van Maerlantstraat. Aanleiding voor het onderzoek is de heraanleg van de straat, gepland door stad Damme in samenwerking met TMVW. Gezien de ligging van het projectgebied in het historisch centrum van Damme werd voorafgaandelijk een archeologische terreininventarisatie uitgevoerd in opdracht van stad Damme. Het onderzoek werd uitgevoerd door Ruben Willaert bvba, meer bepaald door Janiek De Gryse en Pedro Pype, in nauwe samenwerking met Bieke Hillewaert (Raakvlak)¹. Het Agentschap RO-Vlaanderen Onroerend Erfgoed stond in voor de administratieve begeleiding van het project. Het onderzoek kreeg de opgravingsvergunning 2008/263 en de archeologische werkcode DA08JM. De metaaldetectie, uitgevoerd door Patrick Van Wanzeele, kreeg vergunning 2008/263(2).

Sondering 1 werd gestart op 3 november en afgerond op 6 november 2008. Sondering 2 werd gestart op 12 november en afgerond op 14 november 2008. De verwerking nam 3 dagen in beslag en werd afgerond op 19 november 2008.

1.2. Situering

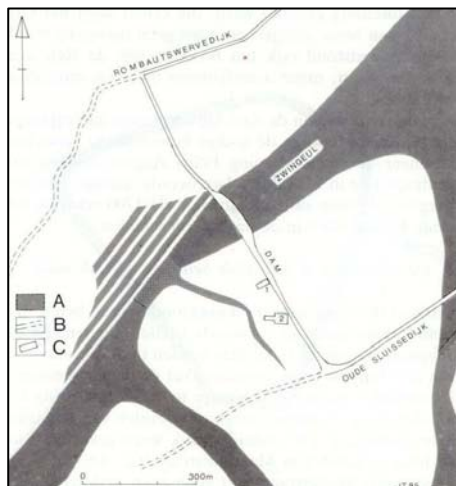
1.2.1. Lokalisering

Figuur 1 Uittreksel uit de kadastrale kaart

De twee sonderingsputten werden aangelegd langs de rand van de Jacob Van Maerlantstraat, meer bepaald op de parkeerstroken. Voor sondering 1 werden twee parkeerstroken ter hoogte van de zijgevel van het stadhuis ingenomen. Voor sondering 2 werden twee parkeerstroken aan de overzijde van de straat, ter hoogte van het huis 'Sint-Jan' (nr. 13), ingenomen.

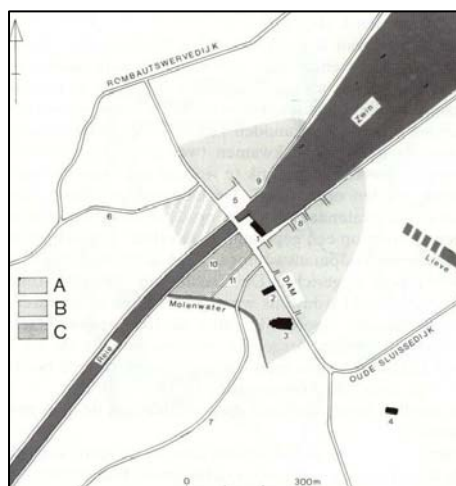
¹ Ruben Willaert bvba, Bloemisterijstraat 6, 8340 Sijsele: www.rubenwillaert.be. We willen Stad Damme, de technische dienst van Stad Damme en meer bepaald Hans Boone en Jan Hutsebaut hartelijk bedanken voor hun medewerking. Bieke Hillewaert willen we van harte bedanken voor haar wetenschappelijke inbreng.

Door de aanleg van deze dijken poogde men de toevoer van zoutwater via de krekken af te snijden. De Oude Sluissedijk (fig. 4, 3) daarentegen moet beschouwd worden als een zgn. offensieve dijk: deze dijk sloot immers verschillende nog actieve krekken af. Ook het opwerpen van 'de dam' (fig. 4, 1), de dijk die het Zwin afsloot, dateert uit deze periode. Het opwerpen van deze dijk moet voor 1180 geplaatst worden; het tracé van deze dijk valt samen met de huidige Kerkstraat.

Figuur 5 Reconstructie van het landschap voor de stichting van Damme (TERMOTE 1985, fig. 3)

1.2.3.2. Stedelijke ontwikkeling van Damme⁴

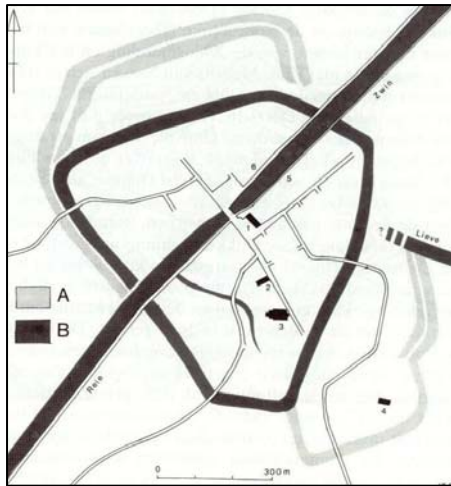
Langs de landzijde van de dam ontstond een kleine (vissers)nederzetting, die begrensd werd door de Kattestraat (noorden), de Molenwaterbeek (westen), het kerkhof van de O.L.V.-kerk (zuiden) en de Kerkstraat (oosten). In 1180 verleende Filips van den Elzas Damme stadsrechten. Dankzij de grote haven, die zich aan de zeezijde van de dam bevond, beleefde Damme in deze periode zijn grootste bloeiperiode.

Figuur 6 Stadsontwikkeling van Damme (TERMOTE 1985, fig. 4)

Tijdens de tweede helft van de 13de eeuw barstte de oorspronkelijke nederzetting uit haar voegen en ging men op zoek naar nieuwe bouwgrond. Om de gronden aan de zeezijde van de dam in gebruik te kunnen nemen, werden aan weerszijden van de Zwinsgeul dijken opgeworpen. Men gaat ervan uit dat het opwerpen van deze dijken moet gesitueerd worden rond het midden van de 13de eeuw⁵. De zuidelijke dijk werd gevormd door de huidige Jacob Van Maerlantstraat, vroeger Hoogstraat genoemd (fig. 4, 6). De noordelijke dijk is door de aanleg van het kanaal Brugge-Sluis grotendeels verdwenen; de aanzet van de dijk is nog gedeeltelijk bewaard in het begintracé van de Slekkestraat (fig. 4, 7). De schorregronden achter de dam werden bouwrijp gemaakt en verkaveld. Aanwijzingen hiervoor zijn de langwerpige bouwpercelen en de stratenaanleg haaks op de dijk.

⁴ TERMOTE 1985, 107-109; TERMOTE 1992, 31-33.

⁵ Voor de aanleg van de dijken beschikt men enkel over een *terminus ante quem*: eind 14de eeuw werd de zuidelijke dijk door de tweede stadsomwalling afgesneden (TERMOTE 1985, 108).

Vanaf het einde van de 13de eeuw werd Damme in toenemende mate geconfronteerd met de verzanding van de Zwinsgeul. Men zag zich uiteindelijk genoodzaakt om de havengeul grotendeels te kanaliseren. Vermoedelijk gebeurde dit naar aanleiding van de aanleg van de tweede stadsomwalling vanaf 1388. De dijk ter hoogte van de Slekkestraat vormde nu de zuidelijke dijk (fig. 4, 9); ter hoogte van de Speistraat werd een nieuwe dijk opgeworpen (fig. 4, 8).

Figuur 7 Plattegrond met de laatmiddeleeuwse stadsomwalling (TERMOTE 1985, fig. 6)

Het areaal tussen de oude dijk en de nieuwe dijk werd in verschillende fasen opgehoogd en bleef tot het einde van de middeleeuwen bewaard als slikke. De handelspanden langs de Jacob Van Maerlantstraat bleven in deze periode ontsloten door de aanleg van de Kille in 1394/1395, een aftakking van de Zwinsgeul (cfr. bijlage 1). Tijdens het begin van de 17de eeuw werd de Kille, die reed grotendeels dichtgeslibd was, verder gedempt (cfr. bijlage 1). Dit gebeurde naar aanleiding van de aanleg van de gebastioneerde vesting vanaf 1616.

1.3. Methodologie

De archeologische terreininventarisatie bestond uit het maken van twee sonderingen. Om de mobiliteitshinder tot een minimum te herleiden werd in overleg met Stad Damme en de Lokale Politie Damme/Knokke-Heist beslist om beide putten aan de rand van de rijweg aan te leggen⁶. Zoals we hierboven reeds vermeldde, werd sondering 1 aangelegd ter hoogte van de zijgevel van het stadhuis en sondering 2 ter hoogte van huis nr. 13 (cfr. bijlage 2). De specifieke inplanting van de sonderingen had tot doel een volledig beeld van de bodemopbouw in de Jacob Van Maerlantstraat te krijgen.

De kraan voor het archeologisch onderzoek werd ter beschikking gesteld door Stad Damme⁷. De sonderingsputten werden steeds gefaseerd uitgegraven om de grond ter plaatse te kunnen stockeren. Sondering 1/segment 1 (9,6m²) werd in een eerste fase uitgegraven tot op een niveau van 4,86m TAW, daarna plaatselijk verdiept tot op 2,79m TAW. Sondering 1/segment 2 (10,2m²) werd uitgegraven tot op een niveau van 4,50m TAW en daarna lokaal verdiept tot op 2,90m TAW. Sondering 2/segment 1 (6,0m²) werd in een eerste fase uitgegraven tot op een niveau van 4,56m TAW, daarna verdiept tot op 3,27m TAW. Het onderzoek van dit segment diende vroegtijdig stopgezet te worden omwille van een lek in de waterleiding. Sondering 2/segment 2 (3,1m²) werd uitgegraven tot op 4,38m TAW en daarna verdiept tot op 3,20m TAW.

⁶ Met dank aan Hans Boone en Geert Debruyckere.

⁷ Met dank aan de firma DAWINI.

De sonderingsputten, de nutsleidingen en de archeologische structuren werden door een erkend landmeter met een totaal station ingemeten en gekoppeld aan het landelijk coördinatennet. De bodemprofielen werden zorgvuldig opgekuist, gefotografeerd en ingetekend op schaal 1:20. In sondering 1 werden vier profielen ingetekend (cfr. bijlage 5). In sondering 2 werden twee profielen ingetekend (cfr. bijlage 6).

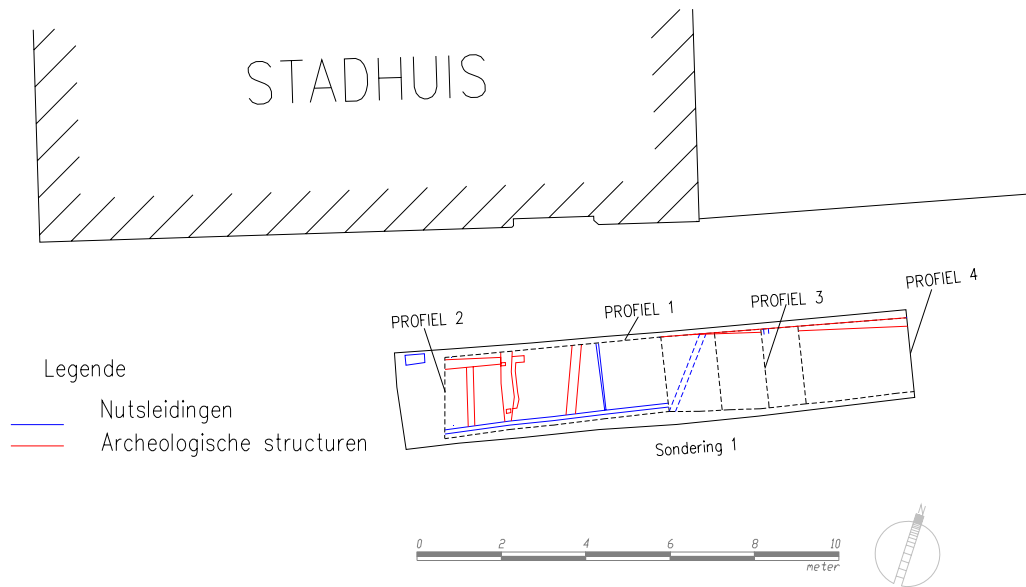
Uit de verschillende vullingspakketten werden zoveel mogelijk aardewerkfragmenten en dierlijk bot gerecupereerd. Het aardewerk werd zowel technisch als typochronologisch geanalyseerd (cfr. bijlage 7). Tijdens het machinaal verdiepen van de sonderingen werd de vulling steeds volledig gecontroleerd met de metaaldetector.

In beide sonderingen werden ook stalen voor natuurwetenschappelijk onderzoek genomen (cfr. bijlage 3). Het betreft zowel stalen voor archeobotanisch en archeozoologisch onderzoek, als pollenstalen. Daarnaast werd, in overleg met RO-Vlaanderen Onroerend Erfgoed, beslist om één van de aangetroffen boomstammen uit sondering 1/segment 1 te recupereren voor (eventueel) verder natuurwetenschappelijk onderzoek.

2. Archeologische resultaten

2.1. Sondering 1

2.1.1. Structuren

Tijdens het onderzoek van segment 1 kwam een houten structuur aan het licht. Tegen profiel 1 werd een zuidwest-noordoost georiënteerde boomstam met een sectie van 19x19cm aangetroffen. De zuidwestelijke zijde bevond zich op 4,95m TAW (ter hoogte van profiel 2); de noordoostelijke zijde op 4,60m TAW. De onderzochte lengte bedroeg 1,9m; de structuur strekte zich verder uit in zuidwestelijke richting. Aan noordoostelijke zijde was de boomstam voorzien van een rechthoekig doorgaand pengat. Hierin was een noordwest-zuidoost georiënteerde rechthoekige balk ingewerkt met een max. breedte

van 15cm. De onderzochte lengte van deze balk bedroeg 1,3m; deze liep verder in zuidoostelijke richting.

Tegen deze balk bevonden zich twee ingeheide palen met een breedte van 10cm; de afstand tussen de palen bedroeg 1m. Tegen de palen kwam een houten beschoeiing voor, bestaande uit diverse horizontale planken. Hoe deze planken aan de paaltjes bevestigd waren, kon niet vastgesteld worden. Ook de beschoeiing kon slechts gedeeltelijk onderzocht worden, vermits deze verder doorliep in zuidoostelijke richting. De onderkant van de beschoeiing bevond zich op

3,74m TAW; de totale bewaarde hoogte bedroeg 1,46m. De beschoeiing was aangelegd bovenop een kleilig inspoelingspakket met zandige lenzen.

Op 65cm t.o.v. deze beschoeiing werd op een dieper niveau een niet-gekantrechte balk aangetroffen. Deze had een sectie van 16 x 17cm en liep onder de boomstam tegen profiel 1 verder door in noordwestelijke richting. Of deze balk beschouwd moet worden als een los element of eerder als een onderdeel van de houten constructie is niet duidelijk. Onder deze balk kwamen geen heipalen voor; de balk rustte op een kleilig inspoelingspakket.

Tijdens het verdiepen van het vlak werd in de vulling van segment 1 een houten constructie aangetroffen, die vermoedelijk geïnterpreteerd moet worden als een onderdeel van een dakgebinte. De breedte van de zgn. regel bedroeg 26cm, de dikte 22cm. In de regel was een stijl met een doorgaande pen ingewerkt. De regel bevond zich op 4,08m TAW; de onderkant van de constructie op 3,78m TAW.

In segment 2 werd de wand van een bakstenen riool aangesneden. Het gaat om een vrij recente riool, opgebouwd uit recuperatiemateriaal. De bovenzijde van de riool bevond zich op 30cm t.o.v. het huidige straatniveau. Op 4,80m TAW kwam een eerste versnijding voor met een max. breedte van 12cm. Op 4,18m TAW kwam een tweede versnijding voor, met een max. breedte van 20cm. De onderkant van de riool bevond zich op 3,94mTAW.

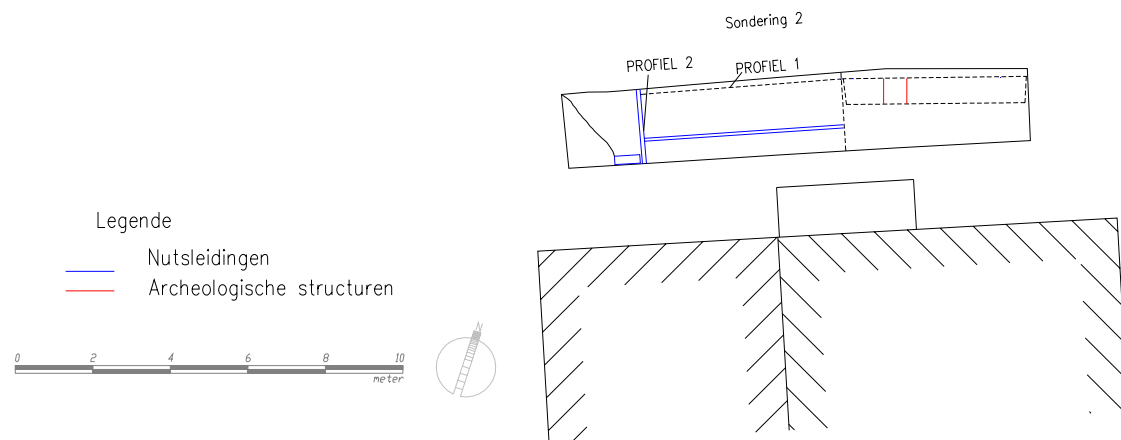
2.1.2. Stratigrafisch Onderzoek

Het stratigrafisch onderzoek leverde interessante resultaten op, ondanks de talrijke aanwezigheid van nutsleidingen. In segment 1 kwam op 60cm onder het straatniveau een eerste organische laag voor: Profiel1/L5. Het gaat om een vrij dun pakket, met een dikte variërend van 10cm tot 25cm, dat een kleine hoeveelheid aardewerk bevatte. Vermoedelijk moet dit pakket geïnterpreteerd worden als een stabilisatielaag. Dit pakket dekt de houten structuren volledig af en is dus tot stand gekomen na de opgave van deze structuren. Onder deze laag kwam een tweede, sterk organisch pakket voor: profiel 1/L6. Deze laag bevatte een vrij grote hoeveelheid *archaeologica*: aardewerk, bot, metaal, leer edm.

Uit de studie van profiel 2 bleek duidelijk dat de opvullingspakketten oplopen in zuidelijke richting.

2.2. Sondering 2

2.2.1. Structuren

In sondering 2/segment 2 werd een noordwest-zuidoost georiënteerde bakstenen muur aangetroffen met een breedte van 62cm. Deze muur is in profiel 1 zichtbaar vanaf 5,14m TAW (94cm onder het huidig straatniveau). In grondvlak is de muur bewaard vanaf 4,26m TAW; de structuur blijkt immers grotendeels uitgebroken te zijn. Door de slechte bewaringstoestand kon het baksteenformaat moeilijk bepaald worden; de muur lijkt echter opgebouwd te zijn uit zgn. moefen (30x14x7,5/8cm).

Omdat slechts een klein segment van de muur onderzocht kon worden, is de functie van de muur niet helemaal duidelijk. In elk geval werden in de sondering geen andere bakstenen structuren aangetroffen. De onderkant van de muur bevond zich op 3,90m TAW; de max. bewaarde hoogte van de muur bedroeg 1,24m. De onregelmatigheid van de onderkant leek er aanvankelijk op te wijzen dat de muur op spaarbogen gefundeerd was. Bij nader onderzoek bleek echter dat de onderste laag van de muur niet uit zgn. strekse horizontalen bestond, waardoor de theorie van de spaarboog weerlegd werd.

2.2.2. Stratigrafie

In sondering 2/segment 1 werden twee profielen ingetekend: profiel 1 (N-profiel) en profiel 2 (W-profiel). Beide profielen bestaan uit een opeenvolging van enerzijds zandige lagen, gekenmerkt door het voorkomen van talrijke kleilenzen en organisch materiaal, en organische pakketten anderzijds. Wat de organische pakketten betreft, kunnen sommige lagen zelfs geïnterpreteerd worden als mestlagen. In tegenstelling tot de pakketten uit sondering 1, gaat het hier om vrij dunne pakketten. Interessant is ook de vaststelling dat de pakketten in profiel 2

vanaf 4,94m TAW duidelijk oplopen in zuidelijke richting. Deze vaststelling is ook duidelijk zichtbaar op de werkfoto's.

Segment 1 werd gesondeerd tot op 3,27m TAW. Op dit niveau werd een homogeen geel zandpakket aangetroffen. Of we hier met de voet van de dijk te maken hebben, kon omwille van veiligheids- en stabiliteitsredenen niet verder onderzocht worden.

In sondering 2/Segment 2 werd slechts één profiel ingetekend: profiel 1 (N-profiel). Uit de studie van de bodemlagen is gebleken dat de bakstenen muur op een bepaald ogenblik volledig overspoeld is (L2). L7 is een puinpakket, vermoedelijk in verband te brengen met de afbraak van de muur. Dit pakket dekt een vrij dik pakket plastische klei af, die opnieuw spoelingskenmerken vertoont. Dit pakket dekt op zijn beurt een vrij dik puinpakket af (L9), die zonder twijfel met de afbraak van de bakstenen muur in verband te brengen is. De onderkant van het puinpakket bevond zich op 4,02m TAW, wat min of meer correspondeert met de onderkant van de bakstenen muur.

3. Archaeologica

3.1. Aardewerk Sondering 1

In de opvullingspakketten van de Zwingeul werden in totaal 540 scherven gerecupereerd. Het aangetroffen aardewerk is sterk gefragmenteerd en slechts enkele scherven konden bijeengepast worden. Aan de hand van het aangetroffen aardewerk kunnen twee technische groepen onderscheiden worden, nl. het lokaal vervaardigd aardewerk en het geïmporteerd aardewerk.

I. Lokaal vervaardigd aardewerk:

De overgrote meerderheid (88,5%) wordt uitgemaakt door het lokaal vervaardigd gebakken aardewerk. Naargelang de ovenomstandigheden kunnen twee groepen onderscheiden worden, nl. reducerend en oxiderend gebakken waar.

A. Reducerend gebakken aardewerk:

Het reducerend gebakken aardewerk vormt de grootste groep (56,3%). Het aardewerk is dunwandig gevormd op een snellopende draaischijf. De kleur van het baksel varieert van bruingrijs tot donkergrijs en veelal is er een duidelijk onderscheid tussen de kern en het oppervlak tengevolge van de ovenomstandigheden. De klei vertoont een duidelijke magering van fijn zand, waartussen grovere inclusies kunnen voorkomen.

Wat de typologische vormen betreft, is het schenkgerei sterk vertegenwoordigd: minstens 15 individuen van een kan of kruikvorm. Dergelijke vormen behoren tot het tafelgerei. De hals is licht trechtersvormig, met ribbels versierd en al dan niet voorzien van een verdikking aan de binnenzijde (bijlage 7, fig. 1-8). De rand is eenvoudig afgerond of naar binnen afgeschuind. De diameter van de hals varieert tussen 7 en 10cm. De bodem heeft een al dan niet regelmatig uitgeknepen standing.

Tot het keukengerei behoort de kogelvormige grape, voorzien van twee verticale rolronde oren. Deze vorm wordt vertegenwoordigd door 5 individuen. De rand is naar buiten gericht en eenvoudig afgerond, naar buiten afgeschuind tot bandvormig uitgewerkt, met een diameter tussen 12 en 16cm (bijlage 7, fig. 9-14).

Ook de kleine kogelpot, zonder oren en met een kleine opening van ca. 6 tot 7cm, behoort tot het keukengerei. De vorm is voorzien van geprononceerde ribbels op de hals en schouder en wordt vertegenwoordigd door 8 individuen (bijlage 7, fig. 15-17).

Een vierde type, dat slechts door twee individuen vertegenwoordigd wordt, is de voorraadpot met zware afgeschuinde dakvormige, al dan niet ondersneden rand. De diameter kon wegens de fragmentarische toestand niet bepaald worden (bijlage 7, fig. 18-19).

B. Oxiderend gebakken aardewerk:

Het roodgebakken aardewerk maakt zo'n 32,2% van het totaal uit. Het aardewerk is opnieuw dunwandig en vervaardigd op de snellopende draaischijf en voorzien van een verschraling bestaande uit zand, waartussen grovere inclusies kunnen voorkomen. Het aardewerk is aan de buitenzijde plaatselijk voorzien van loodglazuur

aangebracht door middel van de strooiseltechniek (kan, kruik) of de paptechniek (kook- en braadgerei).

Onder de aangetroffen typologische vormen is er de aanwezigheid van de kan of kruik met dezelfde kenmerken als de grijsgebakken variant (3 MAI) (bijlage 7, fig. 20). De bodem is voorzien van een uitgeknepen standring, maar er zijn ook aanwijzingen voor het voorkomen van een vlakke standvoet (bijlage 7, fig. 21).

Tot het keukengerei behoort de grape, vertegenwoordigd door 2 individuen. De rand is voorzien van een naar buiten gerichte, verdikte tot eerder blokvormige rand (bijlage 7, fig. 22).

Opvallend is de overheersende aanwezigheid van de braadpan, waarvan ten minste 20 individuen aanwezig zijn. De braadpan heeft een naar buiten gerichte afgeronde, verdikte tot eerder blokvormige rand, waarvan de diameter gemiddeld 28cm bedraagt (bijlage 7, fig. 23-34). Een korte holle steel is schuin aangezet op de rand (bijlage 7, fig. 35). De bodem is lensvormig en aan de binnenzijde voorzien van een transparant loodglazuur, aangebracht door middel van de paptechniek. De onderzijde en de rand vertonen meestal sporen van intense beroeting.

Een fragment is afkomstig van een vetvanger en voorzien van een zwaar verdikte rand. De binnenzijde is voorzien van een laag loodglazuur en aan de buitenzijde zijn intense beroetingssporen aanwezig (bijlage 7, fig. 36).

Een subgroep onder het oxiderend gebakken aardewerk is het hoogversierde aardewerk; deze groep wordt vertegenwoordigd door 13 fragmenten. Een randscherf is afkomstig van een kan en is op de buitenzijde bedekt met een laag geel-groen gekleurd loodglazuur op een witte sliblaag. Net onder de rand is een radstempelmotief aangebracht, bestaande uit horizontale doorlopende banden met staande rechthoekjes (bijlage 7, fig. 37). Een andere wandscherf is voorzien van een patroon, bestaande uit opgelegde ovale tot ronde slibpastilles. Het geheel is bedekt met een geel-groen gekleurd loodglazuur (bijlage 7, fig. 38).

II. Importaardewerk:

Tot deze groep behoren in totaal 62 scherven, wat neerkomt op zo'n 11,5% van het totaal. Onder het aangetroffen importaardewerk kunnen vier importregio's onderscheiden worden. De overgrote meerderheid van het aangetroffen importaardewerk is het zgn. protosteengoed, afkomstig uit het Rijnland (Siegburg, Langerwehe). Deze groep is goed voor zo'n 90,3% van de importwaar. Het steengoed typeert zich door een grofkorrelig, nog niet volledig versinterd baksel. Sporadisch wijzen zwarte inclusies in het baksel op het gebruik van vulkanische deeltjes zoals tefriet en basaltlava voor de verschraling, wat wel meer voorkomt bij protosteengoed.

Typologisch is er de aanwezigheid van kannen en kruiken met een hoge smalle geribbelde hals en een dakvormige rand met een diameter die varieert tussen 8 en 10cm. Eén fragment vertoont aan de buitenzijde de toepassing van een engobe (bijlage 7, fig. 39-42).

In één enkel geval verwijst de randvorm nog duidelijk naar de manchetvorm (bijlage 7, fig. 43). De bodem is voorzien van een uitgeknepen standring (bijlage 7, fig. 44). Het protosteengoed wordt algemeen gedateerd tussen het begin en het einde van de 13de eeuw. De overgang van manchetvormige rand naar dakvormige rand wordt

gesitueerd rond het midden van de 13de eeuw, alsook het gebruik van leemengobe en ijzerverf.

Eén wandscherf kan omwille van de bijna volledige versintering van het baksel gedetermineerd worden als bijna-steengoed. Deze groep komt op vanaf omstreeks het midden van de 13de eeuw en wordt vervangen door het volwaardige steengoed rond het begin van de 14de eeuw.

Een paar fragmenten zijn overeenkomstig het baksel afkomstig uit de streek van de Eifel (Paffrath). Tot deze groep rekenen we een fragment van een haakoor van een scheplepel. Het fragment vertoont de typerende kenmerken voor producten uit deze regio, nl. de bladerdeegstructuur van het baksel en de metaalglans op het oppervlak. Een tweede wandscherf vertoont dezelfde technische kenmerken, maar op de breuk zijn duidelijk zwarte inclusies (tefriet, basaltlava) waarneembaar. De buitenzijde is voorzien van een radstempelmotief. Mogelijk betreft het een product uit de streek van Mayen.

Eén wandscherf behoort tot het Noord-Franse hoogversierde aardewerk en kenmerkt zich door een witgrijs baksel met de aanwezigheid van een groengekleurd loodglazuur aan de buitenzijde.

Een andere wandscherf is afkomstig uit de regio van het Maasland en heeft een fijn wit baksel en is aan de buitenzijde voorzien van een transparant loodglazuur.

Tot de groep van het importaardewerk hoort ook een randscherf met eenvoudig afgeronde rand, afkomstig van een drinkbeker in Siegburg-steengoed (bijlage 7, fig. 45). Typerend voor producten uit dit pottenbakkerscentrum is het witgrijze fijne baksel, dat aan de buitenzijde meestal geel tot oranje-rood gevlamd is.

Datering:

De aanwezigheid van het lokaal gebakken reducerend en oxiderend gebakken aardewerk met de aanwezigheid van de kan of kruik met ribbelversierde hals, uitgeknepen standring of standvoet, de kogelvormige grape en kleine kogelvormige pot met lensvormige bodem en geprononceerde draairibbels op de schouder en buik, als de braadpan met lensvormige bodem en korte holle steel verwijzen duidelijk naar de volle 13de eeuw.

De aanwezigheid van het lokaal hoogversierd aardewerk, een subgroep van het oxiderend gebakken aardewerk, wordt tevens algemeen gesitueerd tussen het midden van de 13de tot en met de eerste helft van de 14de eeuw. Voor wat dan de geïmporteerde aardewerkgroepen en dan vooral de dominante aanwezigheid van het protosteengoed betreft, kan een datering in de volle 13de eeuw vooropgesteld worden. Met uitzondering van één individu met manchetvormige rand vertonen alle randen een dakvormig profiel, een evolutie die plaatsgreep rond het midden van de 13de eeuw. Ook de aanwezigheid van slechts één wandscherf bijna-steengoed kan gedateerd worden in de tweede helft van de 13de eeuw.

Tenslotte is er nog de aanwezigheid van een fragment van een haakoortje van een scheplepel in zgn. Paffrath-waar dat tevens algemeen gedateerd wordt in de 13de eeuw.

Binnen het aangetroffen aardewerk uit de bovenste en onderste vullingspakketten werd geen chrono-typologisch verschil opgemerkt. Hieruit kan geconcludeerd worden dat, althans voor wat dit gedeelte betreft, de geul niet geleidelijk, maar in één fase werd gedempt en genivelleerd in functie van het bouwrijp maken van de nieuw

ingewonnen gronden. Aan de hand van de techno-typologische kenmerken van het aangetroffen aardewerk mag aangenomen dat alle scherven, met uitzondering van de randscherf in Siegburg-steengoed, in de tweede helft van de 13de eeuw te dateren zijn. Eén scherf, met name het drinkschaalfragment in Siegburg-steengoed, is beduidend jonger. Dergelijke recipiënten kunnen algemeen gedateerd worden vanaf de 14de eeuw en blijven doorleven tot in de vroege 16de eeuw.

3.2. Aardewerk Sondering 2

In vergelijking met sondering 1 kon er tijdens het archeologisch onderzoek van sondering 2 erg weinig archeologisch materiaal gerecupereerd worden. In totaal werden slechts 17 scherven aangetroffen, waarvan slechts 1 randfragment. Onder het aangetroffen aardewerk kunnen twee grote groepen onderscheiden worden: het lokaal vervaardigd aardewerk en importaardewerk. Elf scherven behoren tot de groep van het lokaal vervaardigd grijs en roodgebakken aardewerk. Wat de typologie betreft, komt een bodemfragment met uitgeknepen standring (reducerend gebakken aardewerk) en een randscherf van een voorraadpot met afgeronde verdikte rand (bijlage 7, fig. 46). Tot de groep van het hoogversierde aardewerk behoort één wandscherf. Wat het geïmporteerde aardewerk betreft, behoren 3 wandscherven tot de groep van het Paffrath-aardewerk, 2 tot de groep van de Maaslandse waar en 1 tot het proto-steengoed.

Niettemin lijken deze scherven de datering op basis van het aardewerk uit sondering 1 te ondersteunen.

3.3. Metaal

Het archeologisch onderzoek werd in nauwe samenwerking met detectorspecialist Patrick Van Wanseele uitgevoerd. Bij het verdiepen van het organisch pakket uit sondering 1 (L6), zowel in segment 1 als in segment 2, kwamen dankzij het gebruik van de metaaldetector heel wat metaalvondsten aan het licht (cfr. bijlage 4). Het gaat daarbij om kledingaccessoires (gespen, knopen, riemtongfragmenten), huisraad (ijzeren naald, een vermoedelijke schrijfstift, meslemmet) edm.

Tot onze verrassing werden ook enkele miniaturen aangetroffen, die als kinderspeelgoed te interpreteren zijn: een ridder te paard, een fragment van een ridder en een tinnen bordje.

De ridderfiguur is afgebeeld in volle wapenuitrusting: hij draagt immers een maliënkolder en helm met vizier. In zijn ene hand houdt hij de teugels van het steigerende paard vast; in de andere hand hield hij vermoedelijk een zwaard vast. Wellicht was het paard oorspronkelijk voorzien een voetstukje, zodat de miniatuur rechtop geplaatst kon worden⁸. Dergelijke ruitersfiguurtjes moeten beschouwd worden als het middeleeuwse equivalent van onze tinnen soldaatjes...

⁸ Cfr. PYPE 1999, I, 125.

Een andere vondst kon, ondanks de geringe afmetingen (11x11mm), toch geïnterpreteerd worden als een fragment van een ridderfiguurtje. Het gaat om een figuurtje in wapenuitrusting, waarvan het hoofd, de armen en het onderlichaam ontbreken. In de rechterhand draagt hij een driehoekig schild, gedecoreerd met geometrische motieven.

Ook een tinnen miniaturbordje moet zeer waarschijnlijk als kinderspeelgoed geïnterpreteerd worden⁹. Het gaat om een rond bordje met een diameter van ca. 6cm, met op de rand een omlopend patroon met gearceerde driehoeken. Op de spiegel komt een bloemmotief met zes blaadjes voor. Vermoedelijk werden dergelijke miniatuur gebruiksvoorwerpen gebruikt bij imitatiespelletjes, zoals "keukentje-spelen".

Of de hagedisachtige figuur in loodtinlegering ook tot de categorie van kinderspeelgoed behoort, is niet helemaal duidelijk. Hoe de figuur geïnterpreteerd moet worden, is evenmin duidelijk; mogelijk gaat het om een fabeldier. Bovenaan komt een vrij fijn uitgewerkt hoofd voor, met centraal twee zorgvuldig uitgewerkte ogen. Het figuurtje heeft een vrij bol lichaam; naast het lichaam komen twee poten voor. Onderaan bevindt zich een lange staart.

Bijzonder is ook deze vondst; vermoedelijk moet deze geïnterpreteerd worden als een mantelspeld. De totale lengte bedraagt 5cm; de breedte 5mm. Centraal komt een rond medaillon voor (Ø1,5cm) met aan de achterzijde vier omgeplooid haakjes die het rugplaatje bevestigen. Wat de voorzijde van het medaillon bevatte is, is niet helemaal duidelijk.

⁹ Cfr. PYPE 1999, I, 133.

3.4. Leer

Het organisch opvullingspakket bevatte naast fragmenten aardewerk en metaal ook heel wat leer. Behalve een grote hoeveelheid leersnippers, werden ook heel wat fragmenten van schoenzolen aangetroffen. Vier exemplaren zijn uitzonderlijk goed bewaard; het gaat om eenvoudige zolen met gepunte teen. Het meest volledige fragment heeft een lengte van 26,9cm. De breedte ter hoogte van het voorste deel bedraagt 8,8cm; ter hoogte

van de taille 4cm en ter hoogte van de hiel 5,6cm. Het schoeisel werd vervaardigd volgens de zgn. Retourné-techniek: de schoendelen werden met de vleeskant van het leer naar buiten aan elkaar genaaid, waarna de schoen gekeerd werd. Hierdoor kwam de vleeszijde aan de binnenkant te zitten en de gladde nerfzijde aan de buitenkant. Omdat de naden hierdoor aan de binnenkant kwamen te zitten, kwamen ze niet direct in contact met het loopvlak en eventueel vocht. Op die manier waren de schoenen minder hevig aan slijtage.

Twee fragmenten zijn duidelijk afgesleten: het zooloppervlak vertoont op verschillende plaatsen duidelijke slijtagesporen in de vorm van dunner geworden zones tot zelfs gaten en scheuren. Eén exemplaar vertoont aan de binnenkant duidelijke snijsporen, wat wijst op het ontvlezen van het leer.

3.5. Bot

Tot de bijzondere vondsten behoort ook een zeer goed bewaarde priem, gemaakt uit dierlijk bot. De priem heeft een lengte van 20cm en een max. breedte van 2,5cm. Bovenaan komt centraal een doorboring voor. Dergelijke priemen worden doorgaans gebruikt voor naai- en weefactiviteiten.

4. Besluit

Het sonderingsonderzoek in de Jacob Van Maerlantstraat heeft enkele interessante resultaten opgeleverd m.b.t. de stedelijke ontwikkeling van Damme tijdens de late Middeleeuwen.

Het stratigrafisch onderzoek van sondering 1 bracht verschillende opvullingspakketten aan het licht, die in verband gebracht moeten worden met de demping van de Zwingeu. Vanaf het einde van de 13de eeuw werd Damme in toenemende mate geconfronteerd met de verzanding van de Zwingeu. De havengeul werd daarom grotendeels gekanaliseerd, vermoedelijk n.a.v. de aanleg van de tweede stadsomwalling vanaf 1388. Ter hoogte van de Speistraat werd een nieuwe dijk opgeworpen; de dijk ter hoogte van de Slekkestraat werd de nieuwe zuidelijke dijk. De gronden tussen de nieuwe en de oude dijk werden bouwrijp gemaakt en verkaveld.

Het alternerend voorkomen van kleiige pakketten en organische lagen impliceert dat de Zwingeu op het ogenblik van de demping nog steeds watervoerend was. Wanneer de Zwingeu in de onderzochte zones gedempt werd, is nog steeds vrij problematisch. Tijdens het archeologisch onderzoek kon heel wat aardewerk gerecupereerd worden, dat op basis van de typochronologische kenmerken te dateren is in de tweede helft van de 13de eeuw. De onderzochte context bevatte echter één randscherf in Siegburg-steengoed, die beduidend jonger is. Deze scherf, die waarschijnlijk in de 14de-15de eeuw te dateren is, lijkt geen intrusief materiaal te zijn. Hiermee bedoelen we vondsten die door biologische, bodemkundige of menselijke factoren in een oudere context terechtgekomen zijn. Op basis van het drinkschaal-fragment in Siegburg-steengoed zou men kunnen besluiten dat de demping van de Zwingeu eerder in de 14de-15de eeuw te plaatsen is dan in de tweede helft van de 13de eeuw. Vermits de aanleg van de tweede stadsomwalling vanaf 1388 algemeen beschouwd wordt als een *terminus ante quem* voor de demping van de Zwingeu, moet de opvulling in de loop van de 14de eeuw plaatsgevonden hebben.

De sterke fragmentatie van het gerecupereerde materiaal impliceert dat het om verplaatst, dus elders afgegraven (secundair) materiaal gaat. Deze vaststelling verklaart ook de aanwezigheid van het 13de-eeuws vondstenmateriaal in de opvulling.

In sondering 1 werd een houten beschoeiing aangetroffen, bestaande uit twee houten paaltjes en enkele horizontale planken. De constructie kon slechts gedeeltelijk onderzocht worden, waardoor de interpretatie voorlopig niet helemaal duidelijk is. Het betreft een zeer ondiepe en lichte beschoeiing, die in geen geval als een oeverbeschoeiing geïnterpreteerd kan worden. Een interpretatie als aanlegsteiger of losplaats lijkt evenmin voor de hand te liggen, vermits de Zwingeu op dat ogenblik door de beperkte diepgang bijna onbevaarbaar geworden was voor platbodems.

De beschoeiing was duidelijk aangelegd op de onderste vullingspakketten van de Zwinggeul; de beschoeiing werd m.a.w. gebouwd nadat de geul reeds ten dele dichtgespoeld/gedempt was. Dit verklaart waarom de onderkant van de beschoeiing zich op een vrij hoog niveau bevond. Of er zich op een dieper niveau nog een oudere, zwaardere uitgebouwde constructie bevond, kon omwille van veiligheidsredenen niet onderzocht worden.

De context waarin de beschoeiing aangelegd werd, verklaart mogelijk ook waarom deze, al dan niet in een latere fase, verstevigd werd met dwarsbalken. De ankerbalken werden immers aangebracht omwille van de instabiliteit van de onderste dempingspakketten. We vestigden reeds de aandacht op het feit dat de constructie slechts gedeeltelijk kon onderzocht worden. Zowel ten westen als ten zuiden moet zich een constructie bevinden waarmee de aangetroffen ankerbalken in verbinding stonden. Hierover kon het onderzoek geen uitsluitsel brengen.

Het stratigrafisch onderzoek in sondering 2 bracht een min of meer gelijkaardig dempingspatroon aan het licht. Tijdens de sondering werd een bakstenen muur aangesneden, die vrij slecht bewaard bleek te zijn. Diverse stortpakketten in het profiel kunnen met de afbraak van de muur in verband gebracht worden. Hoe deze muur geïnterpreteerd moet worden, is voorlopig onduidelijk. In elk geval was er nog steeds invloed van water toen de muur afgebroken werd: een aanzienlijk kleiig inspoelingspakket dekte de afgebroken muur af.

5. Evaluatie en Advies

Het uitgevoerde sonderingsonderzoek in de Jacob Van Maerlantstraat liet toe om de bodem op twee plaatsen archeologisch te verkennen. Op basis van de resultaten van het sonderingsonderzoek adviseren wij een beperkte archeologische begeleiding van de geplande rioleringswerken.

6. Bibliografie

HOSTE H. 1956, *Damme*, Antwerpen.

LAURENT R. 1986, *Damme*, in: *De havens aan de kust en aan het Zwin (Doorheen oude plannen en luchtfoto's)*, Brussel, 111-134.

POL J. 1985, *Geulen, kreken en veenplaten rond de Zwinmonding in de omgeving van Damme*, Proefschrift voorgelegd ter verkrijging van de graad van licentiaat in de wetenschappen, Gent.

PYPE P. 1999, *Materiaalstudie van vijf contexten uit de site van de "Verdronken Weide" te Ieper (Prov. W.-VI.). Bespreking en interpretatie van archeologische vondsten uit de late 13de tot eerste helft van de 14de eeuw. Deel I. Tekst en bibliografie. Verhandeling ingediend tot het behalen van de graad licentiaat in de Archeologie. Gent.*

TERMOTE J. 1985, Het ontstaan en de stadsontwikkeling van Damme, in: WELVAERT F. & DIERICKX-VISSCHERS F. (ed.), *2000 jaar Zwinstreek*, Knokke, 102-111.

TERMOTE J. 1992, De verzameling Pierre Solvay in het museum van de duinenabdij te Koksijde. Archeologische vondsten uit de middeleeuwse havenkom van de Stad Damme. Enkele algemene beschouwingen. In: *De Duinen*, 22, 29-44.

VAN CAUWENBERGHE M. 1985-1986, *De stadsfinanciën van Damme: 1392-1460*, Verhandeling voorgelegd tot het behalen van de graad van licentiaat in de geschiedenis, Gent.

7. Bijlagen

7.1. Doorsnede door de Zwinsgeul ter hoogte van de weide Solvay

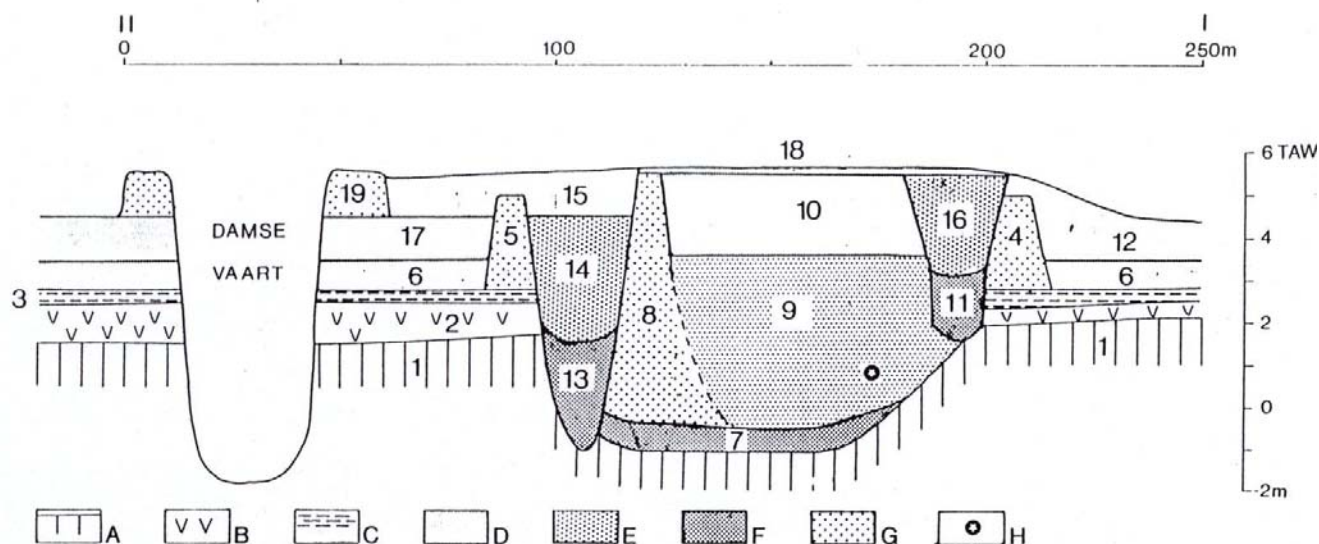

Fig.3. Damme. Doorsnede door de Zwinsgeul ter hoogte van de weide Solvay (naar gegevens van het historisch/topografisch en geologisch onderzoek door P. Jacobus, F. Mostaert en J. Termote)

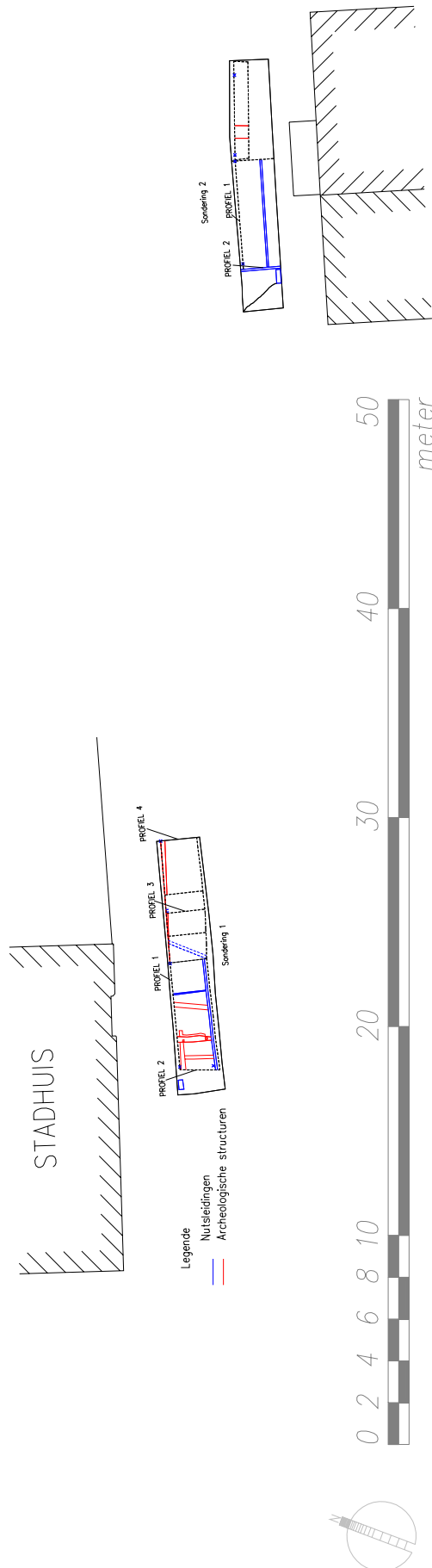
De asterix duidt de ligging aan van het gelocaliseerde vondstgeheel D/1973/2, 3, 4, en 5.

A. Pleistocene./B. Veen./C. Post-Romeinse afzettingen./D. Ophoging./E. Opvulling./F. Dichtslibbing./G. Dijken of bermen./H. Ligging gelocaliseerd vondstgeheel.

1. Pleistocene./2. Veen./3. Post-Romeinse kleiafzettingen./4. Dijk Hoogstraat, midden 13de eeuw./5. Dijk Slekkestraat, midden 13de eeuw./6. Ophoging stadsareaal vanaf midden 13de eeuw tot eind 14de/beg.15de eeuw./7. Dichtslibbing Zwinsgeul voor eind 14de/beg.15de eeuw./8. Dijk Speiestraat, eind 14de/beg.15de eeuw./9. Opvulpakket Zwinsgeul eind 14de/beg.15de eeuw./10. Ophogingspakket ca.1430./11. Kille gegraven in 1394-95, opslibingspakket eind 14de/beg.15de eeuw - 1616/1620./12. Ophogingspakket stadsareaal tussen eind 14de/beg.15de eeuw en 1810./13. Opslibbing en Zwinskanaal./14. Opvulpakket Zwinskanaal, 1810./15. Ophogingspakket stadsareaal kort na 1810./16. Opvulpakket Kille, 1616/1620./17. Ophogingspakket stadsareaal tussen eind 14de/beg.15de eeuw en 1616/1620./18. Ophogingspakket 1616/1620. 19. Dijken aanleg Damse vaart 1810..

(TERMOTE 1992, fig. 3)

7.2. Opgravingsplan

7.3. Inventaris stalen voor natuurwetenschappelijk onderzoek

Stalen voor archeobotanisch en archeozoologisch onderzoek

-Sondering 1/profiel1/L6/ tussen 1,60m en 1,80m onder het straatniveau:
3 emmers (31,5L) + zak concentratie schelpen

-sondering 1/profiel1/L6/ca. 1,87m onder het straatniveau:
3 emmers (31,5L)

-sondering 1/profiel1/L6/ca. 2,3m onder het straatniveau:
5 emmers (52,5L)

-sondering 1/profiel1/L6/ca. 2,5m onder het straatniveau:
2 emmers (21L)

-sondering 1/Profiel 1/L6/ca. 3,1m onder het straatniveau:
2 emmers (21L)

Stalen voor palynologisch onderzoek

-sondering 1/profiel 1

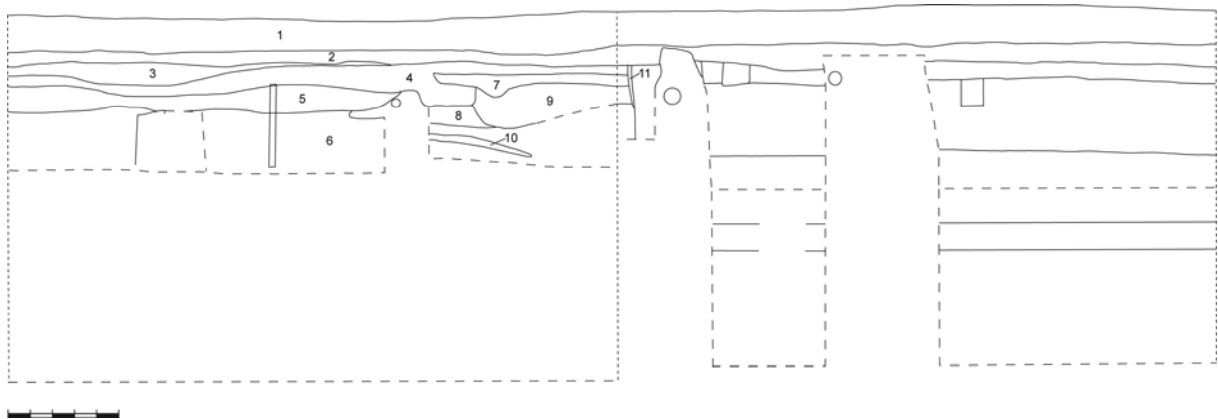
-sondering 1/profiel 4

7.4. Inventaris metaalvondsten

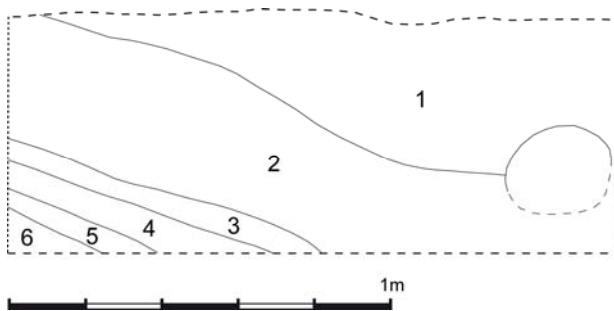
Sondering 1, Segment 1				
M1	rechthoekige gesp	koper	34x20x2mm	angel ontbreekt
M2	ringgesp met angel	loodtin	Ø22mm, dikte 2mm	ene helft getorst, andere helft vlak afgewerkt; bovenaan bloemmotief met 5 blaadjes
M3	ringgesp met angel	koper	Ø30mm, dikte 3mm	
M4	ringgesp met angel	koper	Ø26mm, dikte 3mm	
M5	trapeziumvormige gesp	koper	16x17x2mm	angel ontbreekt
M6	D-vormige gesp	koper	18x15x6mm	angel ontbreekt
M7	liervormige gesp	koper?	20x18x4mm	met angel en fragment riembeslag
M8	knoop	loodtin?	Ø9x6mm	
M9	knoop	loodtin?	Ø8x6mm	
M10	knoop met oogje	loodtin?	Ø10x10mm	
M11	tinfolie, rechthoekig	loodtin?	32x24mm	
M12	tinfolie, rechthoekig		33x23mm	
M13	tinfolie, driehoekig		24x20mm	
M14	fragment riemtong/gesp, rechthoekig	koper	26x12mm	geometrische motieven, perforaties
M15	fragment riemtong/gesp, rechthoekig	koper	35x14mm	3 perforaties
M16	fragment gesp, trapeziumvormig	koper	45x19mm	3 perforaties
M17	beslagfragment		33x10mm	
M18	strip	loodtin	28x11mm	leeuw, boom
M19	strip	loodtin	25x24mm	
M20	fragment miniatuurbordje	tin	hoogte 18mm	driehoekige arceringen op de boord - bloem op de spiegel
M21		koper	Ø13mm, hoogte 8mm	fragment knoop, kattenbelletje? Geen voetje kinderspeelgoed
M22	kinderspeelgoed? beslag?	koper		fragment rechthoekig bakje?
M23	cirkelvormig met centrale perforatie	loodtin		geploid
M24	steunpoot bronzen grape	brons	L 72mm, Ø bovenaan 33mm	
M25	nagel	ijzer		
M26	nagel	ijzer		
M27	nagel	ijzer		
M28	riemtong	koper		3 klinknagelgaatjes
M29	ongedefinieerd			
M30	mantelspeld	loodtin		centraal rond medaillon, achterzijde vier omgeploide haakjes die rugplaatje bevestigen
Sondering 1, Segment 2				
M31	kinderspeelgoed (ridder, paard)	loodtin	br 37mm	ridder in gevechttuistrusting, steigerend paard, voetstukje ontbreekt, dubbelzijde voorstelling
M32	kinderspeelgoed (fabeldier)	loodtin	26x13x5mm	achterzijde vlak afgewerkt, liggend/kruipend hagedisachtig figuur
M33	kinderspeelgoed?	koper?	37x24mm	kokervormig lichaam, twee oogjes
M34	kinderspeelgoed	loodtin		fragment figuurtje met wapenschild (hoofd, voeten en armen ontbreken)
M35	schrijftstift/naaldenkoker?	koper	L94mm	schede + naald/stift met "kruisvormige" decoratie bovenaan
M36	beslagfragment	loodtin	Ø32mm	8bladige bloemvorm, fragment aangegoten klinknagel bewaard
M37	beslagfragment?			
M38	beslag (riemtong?)	koper		rechth. beslagfragment met 9 klinknagelgaatjes, 2 klinknagels bewaard, emailversiering, twee ruitvormen met centraal bloemmotief, op de hoeken driehoekige emaildecoratie
M39	niervormige gesp	ijzer	19x17mm	angel niet bewaard
M40	knoop		9x7mm	
M41	munt		21mm	vrij afgesleten
M42	tau-kruisvormig	lood	24x25mm	
M43	nagel	ijzer		
M44	nagel	ijzer		
M45	beslagplaat van riemgesp	ijzer	28x23mm	
M46	geploid lood		33x21x6mm	mogelijke interpretatie: visnetverzwaring?

M47	meslemmet?	ijzer	93mm	
M48	volledig ijzeren naald	ijzer	104mm	licht geplooid, aangesmeed oog

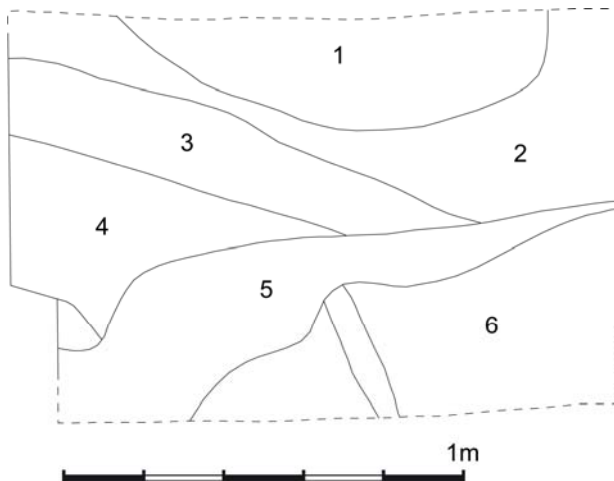
7.5. Profieltekeningen Sondering 1

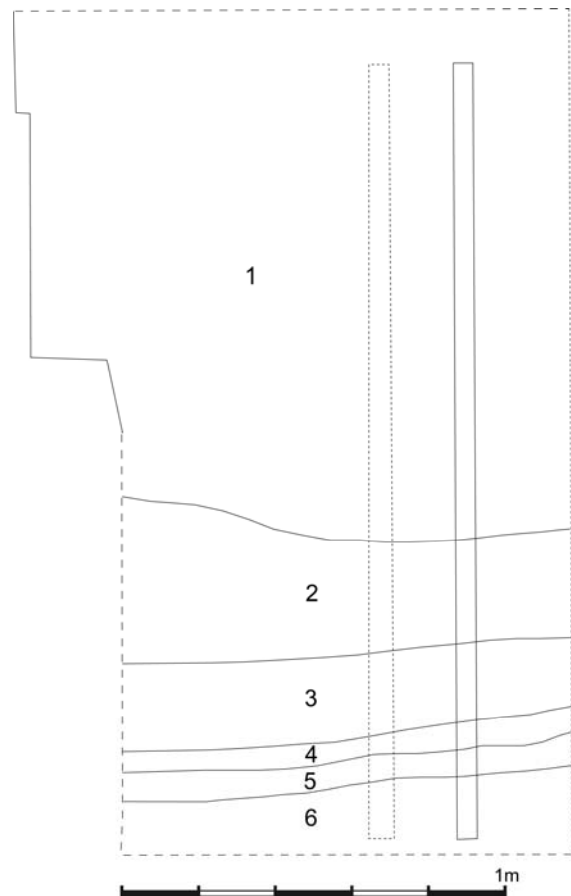
Sondering 1, Profiel 1

Sondering 1, Profiel 2

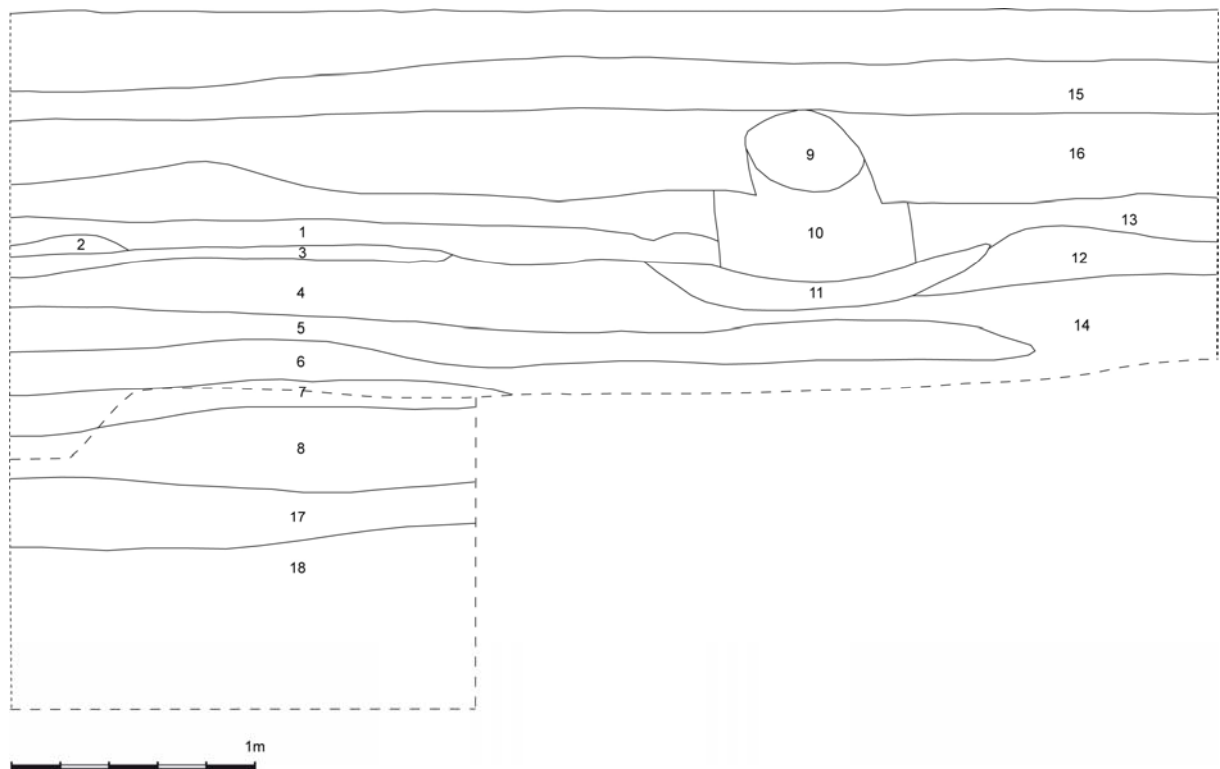

Sondering 1, Profiel 3

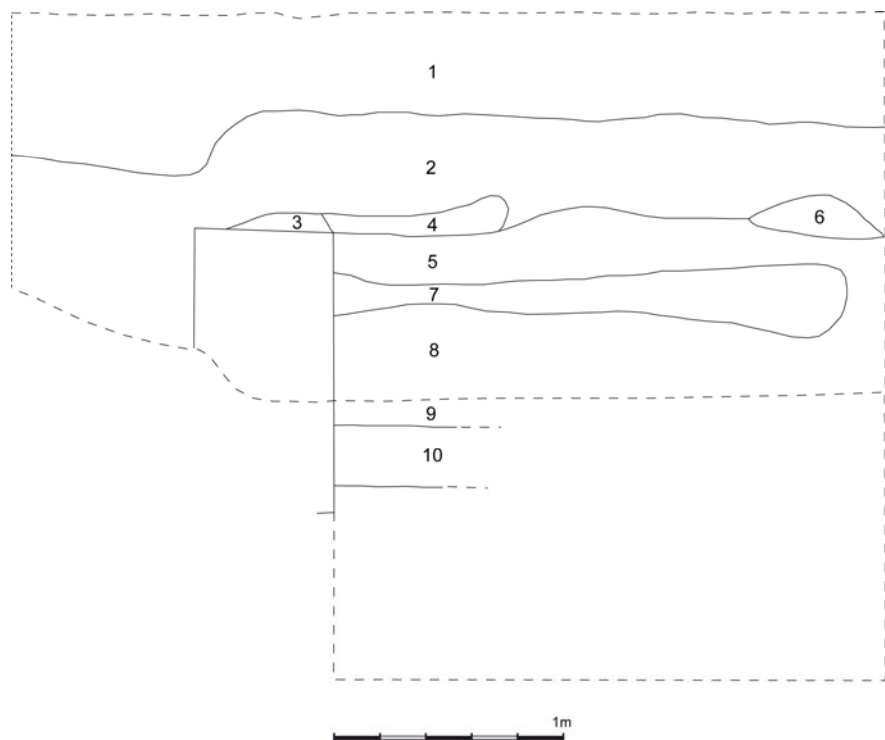

Sondering 1, Profiel 4

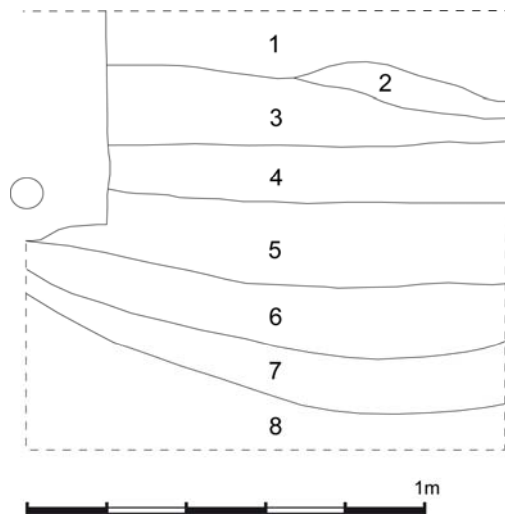
7.6. Profieltekeningen Sondering 2

Sondering 2, Profiel 1 (Segment 1)

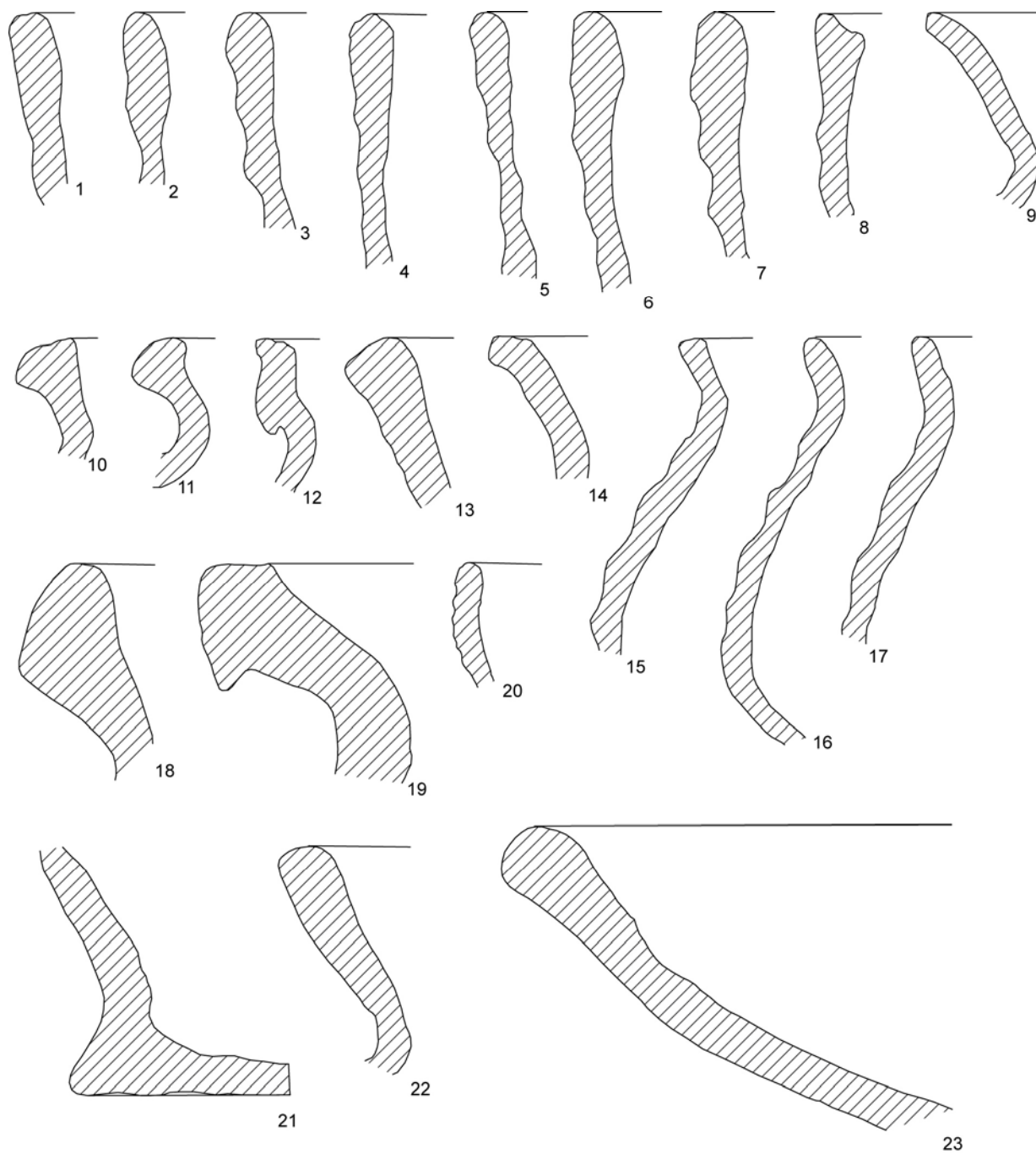

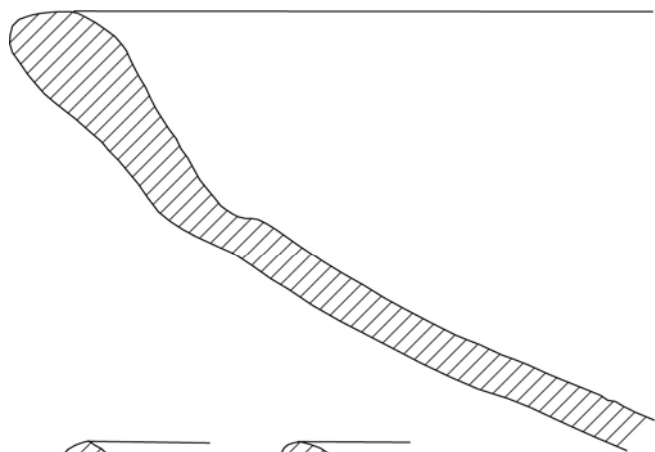
Sondering 2, Profiel 1 (Segment 2)

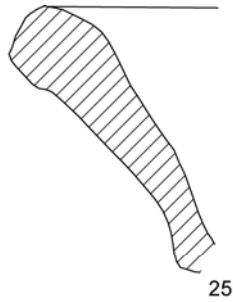
Sondering 2, Profiel 2 (Segment 1)

7.7. Typochronologische analyse van het aardewerk (Schaal 1:1)

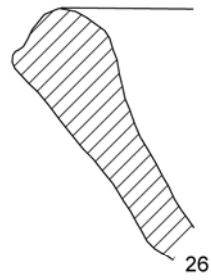

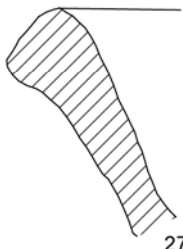
24

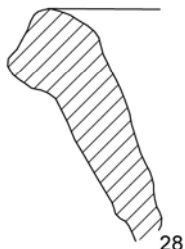
25

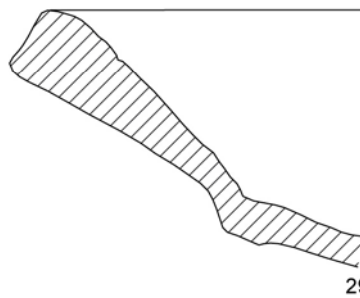
26

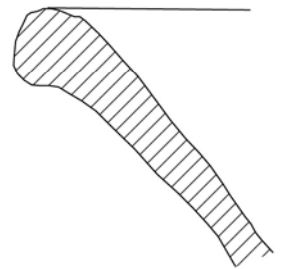
27

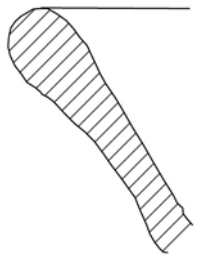
28

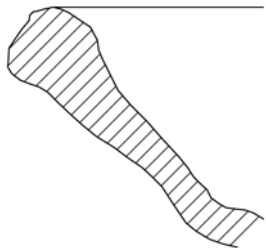
29

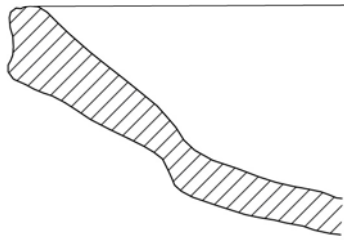
30

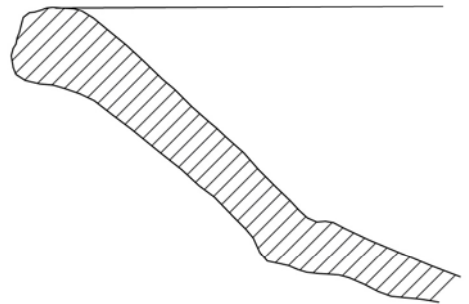
31

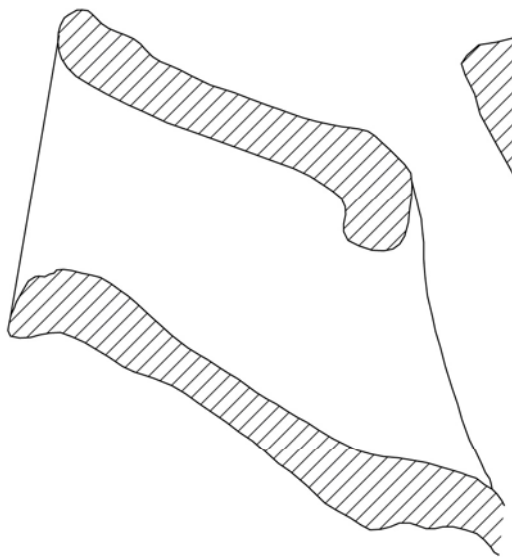
32

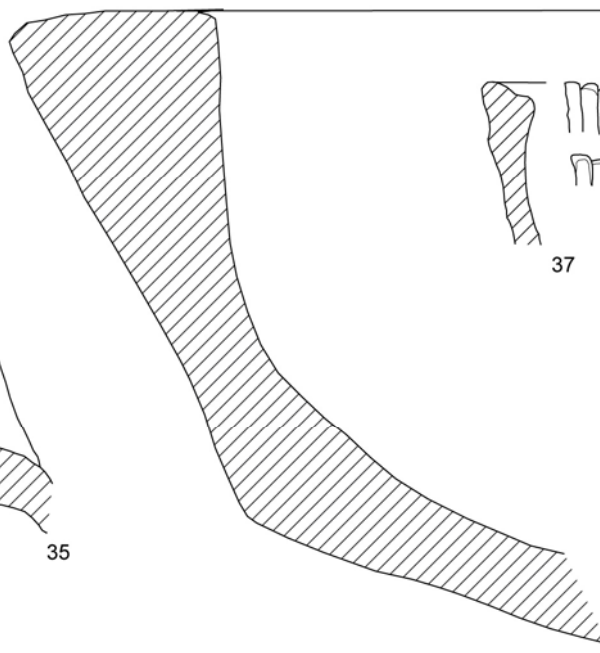
33

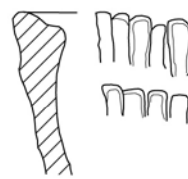
34

35

36

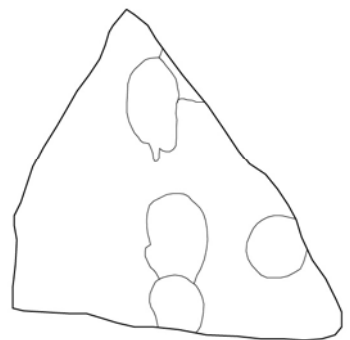
37

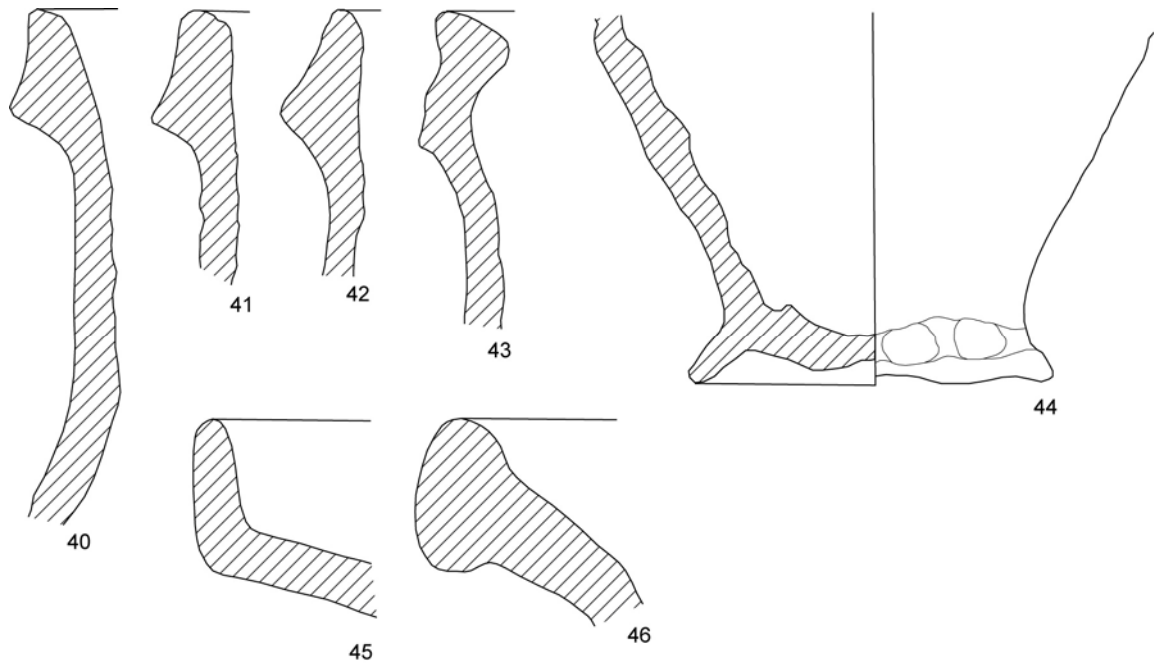
38

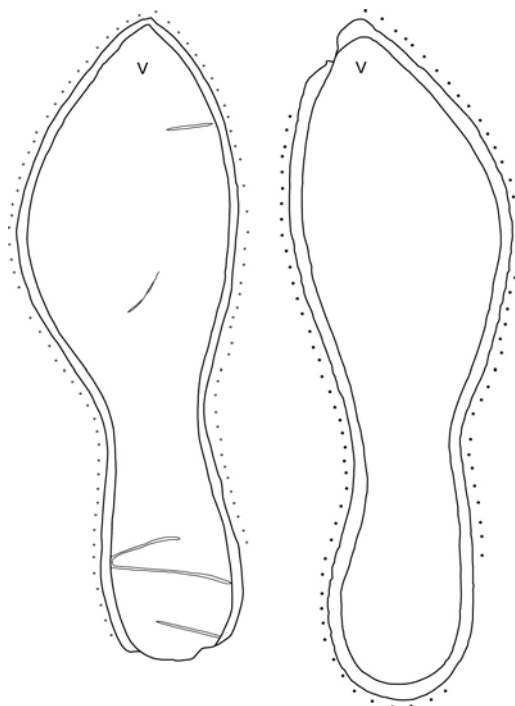
39

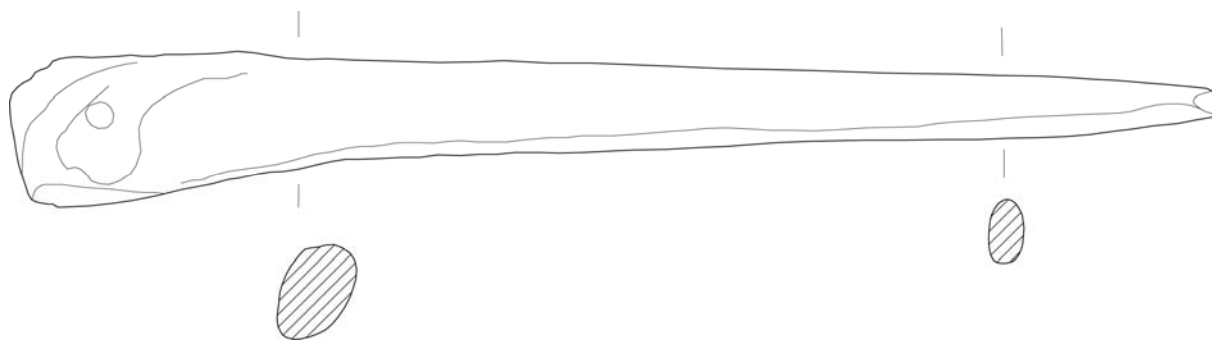
38

7.8. Analyse van het organisch vondstenmateriaal

Schaal 1:3

Schaal 1:1

7.9. Nieuwsbrief

Sonderingsonderzoek Jacob Van Maerlantstraat (Damme)

Janiek De Gryse & Pedro Pype

In het voorjaar van 2009 zal de Jacob Van Maerlantstraat volledig heraangelegd worden door Stad Damme, in samenwerking met TMVW. Gezien de ligging van deze straat in het historisch centrum van Damme werd voorafgaandelijk een beperkt sonderingsonderzoek uitgevoerd in opdracht van stad Damme. Het onderzoek werd uitgevoerd door Ruben Willaert bvba, meer bepaald door Janiek De Gryse en Pedro Pype, in nauwe samenwerking met Bieke Hillewaert (Raakvlak). Het Agentschap RO-Vlaanderen Onroerend Erfgoed stond in voor de administratieve begeleiding van het project. De metaaldetectie werd uitgevoerd door Patrick Van Wanzele.

Ontstaan van Damme

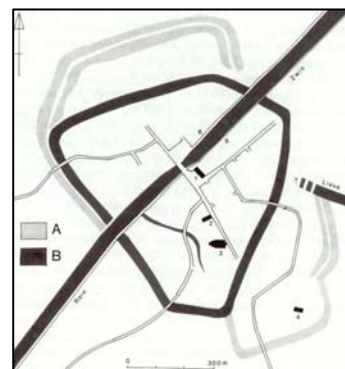
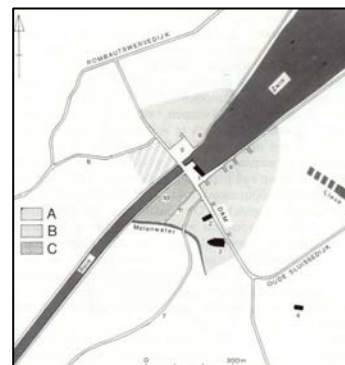

Voor 1134 werd een dijk opgeworpen om het achterland tegen de zee te beschermen. Het zuidelijke verloop van deze dijk is nog gedeeltelijk bewaard in de Krinkeldijk en de Rombautswervedijk. De zware stormvloed van 1134 leidde tot de aanleg van enkele dijken, zoals de Branddijk, de Zuiddijk en de Oude Sluissedijk. Ook het opwerpen van 'de dam', de dijk die het Zwin afsloot, dateert uit deze periode. Het opwerpen van deze dijk moet voor 1180 geplaatst worden; het tracé van deze dijk valt samen met de huidige Kerkstraat.

Stedelijke ontwikkeling van Damme

Langs de landzijde van de dam ontstond een kleine (vissers) nederzetting. Tijdens de tweede helft van de 13de eeuw barstte deze nederzetting uit haar voegen en ging men op zoek naar nieuwe bouwgrond. Om de gronden aan de zeezijde van de dam in gebruik te kunnen nemen, werden aan weerszijden van de Zwinsgeul dijken opgeworpen. De zuidelijke dijk werd gevormd door de huidige Jacob Van Maerlantstraat, vroeger Hoogstraat genoemd. De aanzet van de noordelijke dijk is nog gedeeltelijk bewaard in het begintracé van de Slekkestraat.

Vanaf het einde van de 13de eeuw werd Damme in toenemende mate geconfronteerd met de verzanding van de Zwinsgeul. Men zag zich uiteindelijk genoodzaakt om de havengeul grotendeels te kanaliseren. Vermoedelijk gebeurde dit naar aanleiding van de aanleg van de tweede stadsomwalling vanaf 1388. De dijk ter hoogte van de Slekkestraat vormde nu de zuidelijke dijk; ter hoogte van de Speistraat werd een nieuwe dijk opgeworpen. Het areaal tussen de oude dijk en de nieuwe dijk werd in verschillende fasen opgehoogd en bleef tot het einde van de middeleeuwen bewaard als slikke. De handelspanen langs de Jacob Van Maerlantstraat bleven in deze periode ontsloten door de aanleg van de Kille in 1394/1395, een aftakking van de Zwinsgeul.

Resultaten van het archeologisch onderzoek

Het sonderingsonderzoek in de Jacob Van Maerlantstraat heeft enkele interessante gegevens opgeleverd m.b.t. de stedelijke ontwikkeling van Damme tijdens de late Middeleeuwen.

Het onderzoek van sondering 1 bracht verschillende opvullingspakketten aan het licht, die in verband gebracht moeten worden met de demping van de Zwingeuil. Wanneer de Zwingeuil precies gedempt werd, is nog steeds niet helemaal duidelijk. In de dempingspakketten werd vrij veel aardewerk aangetroffen, dat gedateerd moet worden in de tweede helft van de 13de eeuw. De context bevatte echter ook één randscherf van een drinkbeker (Siegburgsteengood), te dateren in de 14de-15de eeuw. Het lijkt niet echt waarschijnlijk dat dit fragment als intrusief materiaal beschouwd moet worden, m.a.w. toevallig in een oudere context terechtgekomen. Vermits de aanleg van de tweede stadsomwalling vanaf 1388 algemeen beschouwd wordt als een *terminus ante quem* voor de demping van de Zwingeuil, moet de opvulling in de loop van de 14de eeuw plaatsgevonden hebben.

In sondering 1 werd een houten beschoeiing aangetroffen, bestaande uit twee houten paaltjes en enkele horizontale planken. De constructie kon slechts gedeeltelijk onderzocht worden, waardoor de interpretatie voorlopig niet helemaal duidelijk is. Het betreft een zeer ondiepe en lichte beschoeiing, die in geen geval als een oeverbeschoeiing geïnterpreteerd kan worden. Een interpretatie als aanlegsteiger of losplaats lijkt evenmin voor de hand te liggen, vermits de Zwingeuil op dat ogenblik door de beperkte diepgang bijna onbevaarbaar geworden was voor platbodems. De beschoeiing was duidelijk aangelegd op de onderste vullingspakketten van de Zwingeuil; de beschoeiing werd m.a.w. gebouwd nadat de geul reeds ten dele dichtgespoeld/gedempt was. De context waarin de beschoeiing aangelegd werd, verklaart mogelijk ook waarom deze verstevigd werd met dwarsbalken. De ankerbalken werden aangebracht omwille van de instabiliteit van de onderste dempingspakketten. Zowel ten westen als ten zuiden moet zich een constructie bevinden waarmee de aangetroffen ankerbalken in verbinding stonden. Hierover kon het onderzoek geen uitsluitsel brengen.

Tijdens het onderzoek van sondering 2 werd een bakstenen muur aangesneden, die vrij slecht bewaard bleek te zijn. Hoe deze muur geïnterpreteerd moet worden, kon binnen het huidige onderzoek niet bepaald worden. Diverse stortpakketten in het profiel kunnen met de afbraak van de muur in verband gebracht worden. Uit het onderzoek bleek ook dat er nog steeds invloed van water was toen de muur afgebroken werd: een vrij dik kleiig inspoelingspakket dekte de afgebroken muur af.

Bijzondere metaalvondsten: kinderspeelgoed

Het archeologisch onderzoek werd in nauwe samenwerking met detectorspecialist Patrick Van Wanzeele uitgevoerd. Dankzij het gebruik van de metaaldetector kwamen heel wat metaalvondsten aan het licht, zoals kledingaccessoires (gespen, knopen, riemtongfragmenten), huisraad (ijzeren naald, een vermoedelijke schrijfstift, meslemmet) edm. Tot onze verrassing werden ook enkele miniaturen aangetroffen, die als kinderspeelgoed te interpreteren zijn: een ridder te paard, een fragment van een ridder en een tinnen bordje.

De ridderfiguur is afgebeeld in volle wapenuitrusting: hij draagt immers een maliënkolder en helm met vizier. In zijn ene hand houdt hij de teugels van het steigerende paard vast; in de andere hand hield hij vermoedelijk een zwaard vast. Wellicht was het paard oorspronkelijk voorzien een voetstukje, zodat de miniatuur rechtop geplaatst kon worden. Dergelijke ruitersfiguurtjes moeten beschouwd worden als het middeleeuwse equivalent van onze tinnen soldaatjes...

Een andere vondst kon, ondanks de geringe afmetingen (11x11mm), toch geïnterpreteerd worden als een fragment van een ridderfiguurtje. Het gaat om een figuurtje in wapenuitrusting, waarvan het hoofd, de armen en het onderlichaam ontbreken. In de rechterhand draagt hij een driehoekig schild, gedecoreerd met geometrische motieven.

Ook een tinnen miniaturbordje moet zeer waarschijnlijk als kinderspeelgoed geïnterpreteerd worden. Het gaat om een rond bordje met een diameter van ca. 6cm, met op de rand een omlopend patroon met gearceerde driehoeken. Op de spiegel komt een bloemmotief met zes blaadjes voor. Vermoedelijk werden dergelijke miniatuur gebruiksvoorwerpen gebruikt bij imitatiespelletjes, zoals "keukentje-spelen".

Of de hagedisachtige figuur in loodtinlegering ook tot de categorie van kinderspeelgoed behoort, is niet helemaal duidelijk. Hoe de figuur geïnterpreteerd moet worden, is evenmin duidelijk; mogelijk gaat het om een fabeldier. Bovenaan komt een vrij fijn uitgewerkt hoofd voor, met centraal twee zorgvuldig uitgewerkte ogen. Het figuurtje heeft een vrij bol lichaam; naast het lichaam komen twee poten voor. Onderaan bevindt zich een lange staart.

Bronnen:

TERMOTE J. 1985, Het ontstaan en de stadsontwikkeling van Damme, in: WELVAERT F. & DIERICKX-VISSCHERS F. (ed.), 2000 jaar Zwinstreek, Knokke, 102-111.

TERMOTE J. 1992, De verzameling Pierre Solvay in het museum van de duinenabdij te Koksijde. Archeologische vondsten uit de middeleeuwse havenkom van de Stad Damme. Enkele algemene beschouwingen. In: De Duinen, 22, 29-44.